

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

*Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi
a prevenciu kriminality*

„NÁRODNÝ REFERENČNÝ MECHANIZMUS“

Bratislava 2015

Národný referenčný mechanizmus, resp. národný referenčný rámec predstavuje štruktúru spolupracujúcich subjektov, prostredníctvom ktorej štátne orgány naplňajú svoje záväzky v súvislosti s ochranou a presadzovaním ľudských práv osôb, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi (ďalej len „obeť“), koordinujúc pritom svoje úsilie v rámci strategického partnerstva s občianskou spoločnosťou. Národný referenčný rámec si kladie za cieľ transparentnosť v oblasti kompetencií a zodpovednosti jednotlivých subjektov a taktiež pružnú reakciu na meniace sa podmienky.

Základný cieľ Národného referenčného mechanizmu:

- zabezpečiť rešpektovanie ľudských práv obetí a poskytovanie účinnej dostupnosti služieb pre ne.

Sekundárny cieľ:

- napomôcť rozvíjaniu národných politík a procedúr týkajúcich sa obetí, akými sú napríklad právna úprava na úseku legalizácie ich pobytu a znovu sa usadenia, ich kompenzácie a poskytovania ochrany.
- slúžiť ako východiskový dokument pre vytváranie národných akčných plánov, ako aj pre stanovenie kritérií na monitorovanie a vyhodnotenie plnenia jeho jednotlivých úloh.

Národný referenčný rámec inštitucionalizuje spoluprácu medzi vládnymi a nevládnymi subjektmi. Jeho štruktúru tvoria na najvyššej úrovni národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „národný koordinátor“), predstavitelia orgánov štátnej správy, zástupcovia samosprávy a mimovládnych/medzinárodných organizácií v Expertnej skupine pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „expertná skupina“) a v neposlednom rade ad hoc pracovné skupiny zaoberajúce sa špecifickými problémami týkajúcimi sa obetí.

Obsah národného referenčného rámca tvoria nasledovné oblasti:

---

1. **kritériá pre identifikáciu obetí** so zameraním sa na proces ich lokalizácie a stotožnenia obeť, ako aj stanovenie podmienok pre zaobchádzanie s obeťami pri zachovaní princípu dodržiavania ich ľudských práv, dôstojnosti a slobody rozhodovania,
2. **inštitucionálne zabezpečenie** boja proti obchodovaniu s ľuďmi pri zachovaní multidisciplinárneho vnímania problému umožňujúceho komplexnosť prístupu k obeťam, vrátane stanovenia zodpovednosti, systému monitorovania, vyhodnocovania a spätnej väzby,
3. **referenčný systém** na/pre mimovládne/medzinárodné organizácie poskytujúce obeťam služby.

Princípy vypracovania národného referenčného rámca

---

1. *Princíp dodržiavania ľudských práv a zabezpečenia účinnej ochrany prostredníctvom mechanizmov podpory obeť*

V prevencii a boji proti obchodovaniu s ľuďmi je potrebné klásť dôraz na ľudsko-právny aspekt tejto problematiky. Slovenská republika sa zaviazala ratifikáciou medzinárodných dohovorov, deklarácií ako aj členstvom v Európskej únii k dodržiavaniu ľudských práv. V súlade s preambulou Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV obchodovanie s ľuďmi predstavuje závažný trestný čin, páchaný často v rámci organizovaného zločinu, ako aj závažné porušenie ľudských práv, pričom Charta základných práv Európskej únie ho výslovne zakazuje. Prevencia a boj proti obchodovaniu s ľuďmi je prioritou tak pre Úniu, ako aj pre členské štáty.

Účinná podpora obeť zabezpečená prostredníctvom partnerstva orgánov štátu s mimovládnyimi/medzinárodnými organizáciami napomáha usvedčovaniu páchatel'ov tohto zločinu. Dôležitým momentom je práve rozhodnutie obeť spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní.

2. *Princíp existencie komplexnej definície obchodovania s ľuďmi*

Existencia flexibilnej a dynamickej definície, zachytávajúcej všetky možné formy obchodovania s ľuďmi, ako aj samotnej štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi, za účelom rozpoznania neznámych prejavov tohto fenoménu, ako aj následného prijímania adekvátnych reakcií.

3. *Princíp dostupnosti služieb obeti obchodovania s ľuďmi*

Uvedený princíp zakladá nutnosť podpory štátnych orgánov i mimovládnych/medzinárodných organizácií v dostupnosti služieb a podpory pre všetky obeť bez ohľadu na štátnu príslušnosť.

V momente získania odôvodnenej indicie príslušných orgánov, že osoba mohla byť obeťou, je potrebné takúto potenciálnu obeť odkázať na príslušnú profesionálnu pomoc, bez ktorej je omnoho menšia pravdepodobnosť identifikácie obeť a získania podrobného opisu udalostí zločinu, ktoré môže obeť poskytnúť po jej stabilizácii.

4. *Princíp komplexnosti poskytovaných služieb a ochrany obeť obchodovania s ľuďmi*

Komplexnosť služieb znamená širokú škálu rôznych špecializovaných služieb, riešiacich špecifické potreby každého jednotlivca. Poskytované služby musia byť teda ušité na mieru individuálnych potrieb obeť a dostupné dotknutým osobám len na báze dobrovoľnosti.

5. *Princíp multidisciplinárneho a medzisektorového prístupu v boji proti obchodovaniu s ľuďmi*

Na základne globálnej štúdie vykonanej z poverenia Organizácie Spojených národov možno rozlišovať šesť hlavných prístupov k stratégii boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorými sú obchodovanie s ľuďmi ako morálny problém, ako problém organizovaného zločinu, ako problém migrácie, problém verejného usporiadania, pracovný problém a problém ľudských práv. V rámci každej z týchto stratégií možno ďalej rozlišovať dva modely, a to jednak represívny s cieľom potlačovania nežiaduceho chovania, ako kriminalita alebo nelegálna migrácia alebo model založený na ľudských právach, presadzovaný primárne mimovládnyimi organizáciami. Vytvorením multidisciplinárnych tímov možno predísť možným konfliktom medzi dvoma spomenutými modelmi.

6. *Princíp hodnotenia a budovania štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi na existujúcich národných kapacitách*

Účelom uplatnenia tohto princípu je podpora vlastníctva a dlhodobá udržateľnosť. Prvým krokom pri implementácii národného referenčného mechanizmu je vyhodnotenie už existujúcej infraštruktúry, vrátane vládnych inštitúcií a mimovládnych/medzinárodných organizácií. Stratégia realizácie národného referenčného mechanizmu závisí od týchto existujúcich štruktúr a mala by sa budovať na nich.

7. *Princíp transparentnosti kompetencií a zodpovednosti uvedených v národnom referenčnom mechanizme*

Predpokladom efektívnej spolupráce zúčastnených subjektov v boji proti obchodovaniu s ľuďmi je jasné stanovenie ich kompetencie a zodpovednosti. Transparentnosť a jasné pridelenie zodpovednosti sú kľúčovými faktormi pre poskytovanie profesionálnej podpory obetiam. Obete musia byť taktiež neustále informované o mandátoch a kompetenciách inštitúcií, s ktorými prichádzajú do styku.

8. *Princíp existencie národného referenčného mechanizmu ako základného predpokladu efektívnej medzinárodnej spolupráce*

Efektívna medzinárodná spolupráca vyžaduje účinné štruktúry na národnej a lokálnej úrovni pre vybudovanie partnerstva v boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Medzinárodná spolupráca by mala teda zahŕňať koordináciu medzi národnými referenčnými mechanizmami z rôznych krajín a mala by byť presadzovaná paralelne s budovaním národných kapacít.

9. *Princíp implementácie národného referenčného mechanizmu v rámci budovania demokratických inštitúcií*

Štruktúra a samotná implementácia národného referenčného mechanizmu musia byť z dôvodu ich legitímnosti súčasťou širšieho procesu budovania demokratických inštitúcií. Realizácia národného referenčného mechanizmu posilňuje úlohu zákona a zabezpečuje ochranu ľudských práv.

10. *Princíp včasného efektívneho toku informácií*

Komplexné a včasné poskytovanie informácií medzi subjektmi zapojenými do národného referenčného mechanizmu tvorí nevyhnutnú súčasť fungovania tohto rámca.

Zhodnotenie východiskovej situácie

Prvým krokom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike bolo z hľadiska jeho inštitucionálneho zabezpečenia schválenie uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 668 zo 7. septembra 2005, ktoré bolo prijaté k správe o aktivitách vlády Slovenskej republiky v roku 2005 zameraných na prevenciu a potláčanie obchodovania s ľuďmi. Týmto uznesením boli položené základy pre vytvorenie národného koordinačného mechanizmu pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi.

Na základe úlohy uloženej v Národnom akčnom pláne boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006 - 2007, ktorý bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 3 z 11. januára 2006, bola vytvorená expertná skupina. Expertnej skupine predsedá národný koordinátor, ktorým je určený štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Táto nadrezortná skupina je poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom národného koordinátora a je zložená zo zástupcov vecne príslušných útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstva financií Slovenskej republiky, Úradu vlády Slovenskej republiky, Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Združenia miest a obcí Slovenska a zástupcov občianskej spoločnosti, ako aj Medzinárodnej organizácie pre migráciu.

Na základe skúseností z pilotnej fázy Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (ďalej len „program“) z roku 2007 a na základe odporúčaní obsiahnutých v Hodnotiacej správe o Programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi na Slovensku vypracovanej nezávislým expertom v rámci spoločného projektu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Úradu Organizácie Spojených národov pre drogy a kriminalitu pod názvom „Reakcia trestno-právneho systému na obchodovanie s ľuďmi v Slovenskej republike“, rešpektujúc pritom ustanovenia Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorý ratifikoval prezident Slovenskej republiky 27. marca 2007, bol vypracovaný Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 251 zo dňa 23. apríla 2008.

Nasledujúci dokument na strategickej úrovni bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 96 zo 16. februára 2011 s názvom Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2011 – 2014. Ďalší Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2015 – 2018 bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 52 zo 4. februára 2015. Aktuálny Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 - 2023 bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 495/2018 zo dňa 6. novembra 2018.

Cieľom Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 - 2023 je zabezpečiť komplexný a účinný boj proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorý podporuje rozvoj koordinovanej činnosti všetkých zainteresovaných subjektov v rámci znižovania rizík a predchádzania páchania trestného činu obchodovania s ľuďmi, ako aj pri vytváraní podmienok pre poskytovanie podpory a pomoci obetiam a zabezpečenia ochrany ich ľudských práv, slobôd a dôstojnosti so zohľadnením rodových aspektov. V rámci realizácie sa javí ako nevyhnutné zachovávať princíp aktívnej účasti vlády, úzkej spolupráce s príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti činnými v tejto oblasti, rešpektovania ľudských práv a medzirezortnej spolupráce.

I. IDENTIFIKÁCIA OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Profilácia obetí sa mení v súlade so zmenou trendov v obchodovaní s ľuďmi. V roku 2008 to boli obeť ženského pohlavia vykorisťované za účelom nútenej prostitúcie. Za ostatné roky sa medzi obeťami vyprofilovali aj mužské obeť v prevažnej miere zneužívané na nútenú prácu. Z prehľadu obetí zaradených do programu od jeho existencie možno konštatovať, že obeť – ženy aj muži boli obchodované za účelom sexuálneho vykorisťovania (nútená prostitúcia), nútenej práce alebo nútenej služby, núteného žobrania alebo uzatvorenia manželstva z donútenia.

K rizikovým faktorom, ktoré môžeme zaradiť medzi tzv. vnútorné rizikové faktory, ktoré ovplyvňujú osobu a vytvárajú predispozíciu stať sa obeťou, môžeme zaradiť sociálnu situáciu potenciálnej obeť, rodinné zázemie, závislosť na drogách a alkohole, príslušnosť k menšine, úroveň vzdelania, nezamestnanosť, neinformovanosť či vek.

K vonkajším rizikovým faktorom zaraďujeme geografickú polohu štátu, odkiaľ potenciálna obeť pochádza, ekonomickú situáciu v krajine odkiaľ potenciálna obeť pochádza, existenciu nelegálnej práce, pôsobenie skupín organizovaného zločinu.

Aký je postup pri identifikácii obchodovaných osôb?

Identifikácia, ako aj samotná krízová asistencia obeťam prebieha na rôznych miestach, v rôznom prostredí a sú vykonávané rôznymi subjektmi. Bez ohľadu na rôznorodosť prostredia a okolností, počas ktorých dochádza k identifikácii alebo diagnostike, musia byť rešpektované nasledujúce etické štandardy:

- Na akúkoľvek intervenciu je bezpodmienečne požadovaný informovaný súhlas osoby, resp. jej právneho zástupcu alebo pri dieťati jeho zákonného zástupcu.
- Identifikácia by mala byť krátka, jednoduchá, vhodne načasovaná a primeraná fyzickému, intelektuálnemu a citovému stavu osoby tak, aby bola schopná spolupracovať zmysluplným a konštruktívnym spôsobom, pokiaľ sa neodporúča inak, napríklad v prípade záchrany života alebo krízových zásahov.
- Počas celého procesu musí byť zaistená prísna ochrana osobných údajov a mlčanlivosť v súvislosti s archiváciou a prenosom informácií a dokumentov pri distribúcii klienta, vrátane odporúčaní a posudkov na zdravotné a sociálne inštitúcie.

- Je potrebné podľa možnosti vyhýbať sa akémukoľvek opakovaniu identifikácie, vrátane opakovaného rozhovoru alebo zisťovania rovnakých údajov od osoby, ak to nie je nevyhnutné.
- Využitie psychologických testov, štandardizovaných diagnostických prostriedkov a/alebo špecifickej intervencie, ako napríklad psychologického poradenstva, by malo byť zverené odborníkom s adekvátnym výcvikom a osobnou a morálnou dôveryhodnosťou pre prácu s osobami, ktoré sa stali obeťami.

V akej situácii sa obeť nachádzajú?

Otrokom sa nikto nestáva dobrovoľne. Obchodníci s ľuďmi lákajú svoje obeť na inzeráty sľubujúce prácu, či už doma alebo v zahraničí, pričom ako silný motivujúci faktor využívajú túžbu nielen mladých ľudí po vysokom a ľahko dostupnom zarábku. Páchatelia majú vytvorené určité, praxou overené vzorce na zlákanie obeť, napríklad sľuby o získaní pracovných alebo pobytových víz v zahraničí, využitie falošných, resp. pozmenených osobných či cestovných dokladov, sľub o získaní platnej pracovnej zmluvy, prísľub dobrého zarábku, nepravdivý opis pracovnej náplne alebo podmienok práce uvedených v zmluve o sprostredkovaní práce.

Na nalákание obeť podvodom poukazujú nasledovné indikátory:

- obeť bola nepravdivo informovaná o ceste, náplni práce alebo pracovných podmienkach, životných podmienkach alebo zaobchádzaní,
- obeť nevie, akým spôsobom nadobudla osobné alebo cestovné doklady alebo ich pre ňu niekto vybavoval,
- obeť nemá pri sebe žiadne doklady, má ich u seba niekto iný,
- obeť dostala pokyny od osôb podieľajúcich sa na páchaní trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi, ako sa má správať a čo má hovoriť pred úradníkmi, s ktorými príde do kontaktu,
- obeť nepozná podrobnosti pracovnej zmluvy, ktorú podpísala, resp. jej podmienky odporujú bežnej praxi alebo ponúkaná práca nie je zmluvne podložená,
- obeť nerozumie obsahu zmluvy z dôvodu neznalosti cudzieho jazyka,
- obeť nemusela zaplatiť za sprostredkovanie práce a zabezpečenie cesty.

Postavenie obetí je veľmi komplikované a často ani samotné obeť nechápu dobre situáciu, v ktorej sa nachádzajú. Páchatelia sa falošnými argumentmi snažia zabrániť kontaktovaniu obetí s políciou, napríklad vyhrážaním sa sankciami zo strany polície v prípade zistenia ich nelegálneho pobytu, či pri vykonávaní nelegálnej práce. Obeť si často ani neuvedomujú, že majú nejaké práva a že konanie, ktoré je na nich páchané, je kvalifikované ako trestný čin. Domnievajú sa, že musia znášať sexuálne vykorisťovanie alebo splácať fiktívne dlhy. Neuvedomujú si, že pracovné zmluvy, ktoré podpísali, nie sú záväzné ani právoplatné. Často aj vplyv prostredia, z ktorého pochádzajú (lojalita k rodine, kultúrne, náboženské, sociálne alebo ekonomické zvyklosti) spôsobuje, že sa ani nesnažia uniknúť spod útlaku a vykorisťovania.

Obeť, ktoré sú obchodované, zažívajú prvotný šok po príchode na miesto výkonu práce, kde buď nerobia to, čo im bolo sľúbené alebo pracujú v katastrofálnych podmienkach, pričom k výkonu práce sú donucované pod hrozbou fyzického násillia, násillím, pod nátlakom alebo psychickým terorom. Tieto osoby nemôžu svojoľne opustiť pracovné prostredie a ich pobyt a pohyb je kontrolovaný, často sú zatvárané a držané v uzamknutých priestoroch. K odpracovaným peniazom sa nedostanú alebo im je vyplatená len malá časť. Nemôžu komunikovať s ostatnými obeťami, ani so svojou rodinou. Väčšinou sú im odobraté aj ich doklady. Obchodníci vytvárajú pri obeťiach fikciu dlhu, či už za poskytnuté náklady na cestu a ubytovanie, ako zmluvné pokuty za nevykonanie práce podľa ich želania alebo za sumu, za ktorú boli kúpené. Obeť nie je schopná sa zo svojho dlhu vyplatiť. Takto môže byť obeť predaná obchodníkmi aj niekoľkokrát a zneužívaná mnoho mesiacov alebo rokov. Obeť je vystrašená a ak príde do kontaktu s úradmi alebo bankou, koná na základe usmernení a jej konanie kontroluje prítomná osoba. Mnohokrát, ak sa nachádza v zahraničí, nepozná ani cudzí jazyk a nie je schopná sama komunikovať. Obeťam, ktoré boli zaradené do programu, sa podarilo oslobodiť zo situácie poväčšine útekom vlastnými silami alebo za pomoci tretej osoby, v niektorých prípadoch zásahom polície.

Pri kontakte s obeťou je teda predovšetkým dôležité rešpektovať jej aktuálnu životnú situáciu a uvedomiť si najmä nasledujúce skutočnosti:

- obeť je silne traumatizovaná udalosťami, ktoré prežila. Cíti sa ponížená, zneuctená a menejcenná. Mohla byť predaná aj niekoľkokrát a nútená podstúpiť najrôznejšie zdravotné riziká. Žije v pretrvávajúcom strachu, neistote a nedôvere k okoliu, ktoré sú sprevádzané pocitom nespravodlivosti a nedôstojnosti;

- obchodovaná osoba je obzvlášť zraniteľná, ľahko manipulovateľná a náchylná trpieť porušovanie svojich práv;
- obeť je často v šoku, pretože v rozpore so svojimi predstavami o budúcom zamestnaní v cieľovej krajine a o dobrom zárobku sa nakoniec ocitla pod absolútnou kontrolou svojich vykorisťovateľov len s veľmi malou nádejou na útek;
- jej pobyt v cieľovej krajine je často nelegálny, a preto má obavu z kontaktu s úradmi alebo nedôveruje úradom a polícii. Nehovorí jazykom cieľovej krajiny a trpí pocitom izolácie;
- v mnohých prípadoch je obeť zadlžená svojmu vykorisťovateľovi alebo k nemu má emocionálnu väzbu. Môže byť donútená k niektorým praktikám, ktoré „uľahčia“ jej postavenie, napríklad vytvorením závislosti od drog alebo alkoholu, prostredníctvom ktorých sa stáva čoraz závislejšou od páchatel'ov;
- má obavu z celkom reálneho rizika pomsty páchatel'ov, buď priamo na nej samotnej alebo na jej rodine v krajine pôvodu.

Kde a ako vyhľadať obeť?

Väčšine obetí sa nepodarí utiecť a vyhľadať pomoc. Nesmú opustiť objekty, kde sú zadržované a nemôžu kontaktovať osoby zvonka. Obete za účelom sexuálneho vykorisťovania možno nájsť všade tam, kde sa ponúka komerčný sex, t.j. prostredie prostitúcie, výroby pornografie, striptízu a pod. Takéto zariadenia fungujú ako masážne salóny, eskortné služby, kúpele, striptízové bary, nočné kluby, priváty, ako aj modelingové štúdiá. Odhaduje sa, že až 90 % prostitútok cudzinek je k prostitúcii nejakým spôsobom donútených. Dôležitým zdrojom informácií o možnom výskyte obetí sú inzeráty v tlači, ktoré ponúkajú masážne alebo eskortné služby žien rôznych národností.

Užitočné indície môžu poskytnúť aj nemocnice, pohotovostné zdravotnícke služby a iné zdravotnícke zariadenia, pretože obeť (sexuálne vykorisťované, vykorisťované na nútenú prácu či nútené žobranie) majú obvykle obdobné zranenia ako obeť domáceho násillia.

Významným informačným zdrojom sú aj mimovládne organizácie, ako aj útvary Policajného zboru (základne i špecializované).

Vyhľadávanie obetí:

- Novinové inzeráty, bulvárna tlač, regionálna tlač.
- Zlaté stránky, kde sa ponúkajú služby masážnych salónov a eskortné služby.

- Chatovanie na internete, kde si muži vymieňajú svoje zážitky zo zariadení, v ktorých sa poskytujú sexuálne služby.
- Miestna znalosť policajtov pôsobiacich v určitých regiónoch.
- Nemocnice, pohotovostná lekárska služba a iné zdravotnícke zariadenia. Obete sexuálne vykorisťované majú obvykle podobné zranenia ako obe domáceho násilia alebo znásilnené ženy. Často trpia prenosnými pohlavnými chorobami, ktorých môžu mať súčasne viac. Bývajú tehotné, a to buď v dôsledku znásilnenia alebo toho, že ich pasáci či klienti odmietajú používať kondómy. Zdravotnícky personál by nemal vychádzať z predpokladu, že také ženy vykonávajú prostitúciu dobrovoľne. Ženám pracujúcim v sexbiznise, ktoré sa na lekárov obracajú so žiadosťou o prerušenie tehotenstva a vykazujú známky traumatizácie, by mal zdravotnícky personál venovať pozornosť, nakoľko k tomuto kroku ich často nútia osoby, ktoré z týchto žien koristia.
- Mimovládne organizácie, ktoré sa špecializujú na preventívne aktivity.
- Skupiny migrantov a etnické minority.
- Lokality s veľkým počtom mužov, ktorí sa v nich zdržujú len krátkodobo alebo prechodne, akými sú napríklad vojenské základne, parkoviská vozidiel TIR, sezónne pracoviská, miesta rôznych zhromaždení, športových akcií a turistické strediská.
- Informátori z radov verejnosti, ktorí majú miestnu znalosť prostredia. Sú to najmä taxikári, majitelia a prevádzkari barov, recepční v hoteloch.
- Zapojenie obchodníkov s ľuďmi do ďalších nezákonných aktivít: predaj drog, porušovanie zákona o pobyte cudzincov, vydieranie, daňové úniky, bankové podvody, pranie špinavých peňazí, krádeže áut, obchod so zbraňami, lúpeže, detská pornografia, ozbrojené útoky, vyberanie tzv. výpalného a podobne.

Ako identifikovať obeť?

Príklady indikátorov, ktoré naznačujú, že konkrétna osoba by mohla byť obeťou:

Základné znaky poukazujúce na skutočnosť, že ide o obeť:

- pracuje alebo je niekde držaná proti svojej vôli,
- poskytuje služby za neobvykle nízke ceny v porovnaní s bežnou trhovou cenou,
- nemá kontrolu nad svojím vlastným zárobkom, platí vysoký podiel z príjmov svojmu vykorisťovateľovi,
- denne, pod hrozbou fyzických trestov, musí zarobiť určitú sumu,
- boli jej odňaté všetky osobné dokumenty,

- vyhrážajú sa jej, resp. je fyzicky trestaná, keď odmietne pracovať,
- bojí sa nadviazať kontakt a hovoriť o svojej situácii.

Formy násilia páchaného na obetiach:

- únos alebo polapenie obeť, ktorá sa pokúsila utiecť,
- bitie – údery, kopanie, sácanie, mučenie (napríklad pálenie cigaretou),
- ohrozovanie zbraňou,
- uväznenie, obmedzenie pohybu, stráženie fyzickou osobou alebo pomocou elektronického zabezpečenia, pút alebo zviazania,
- odopieranie stravy alebo nápojov, lekárskej starostlivosti alebo liekov, antikoncepcie alebo kondómov,
- znásilnenie a ďalšie formy sexuálneho násilia,
- vynútenie tehotenstva alebo jeho nútené prerušenie, donútenie k vzdaniu sa starostlivosti o dieťa,
- donútenie k ponižujúcemu alebo kompromitujúcemu konaniu, ktoré je fotografované alebo filmované a ktoré možno neskôr využiť ako kompromitujúci materiál,
- nútenie na užívanie drog alebo naopak ich odopieranie, ak je obeť od nich závislá,
- donútenie zúčastniť sa na násilí vykonávanom na iných obetiach,
- donútenie klamať priateľom a rodine o tom, že obeť je v bezpečí, že sa jej dobre darí a o informáciách týkajúcich sa miesta jej pobytu,
- donútenie klamať klientom o dobrovoľnosti jej pobytu a konania,
- vyhrážanie násilím na príbuzných v krajine pôvodu.

Správanie sa obeť a ďalšie sprievodné znaky:

- Neadekvátne alebo predstieraná lojalita k páchatel'ovi v dôsledku toho, že obeť je pod stálou kontrolou, ktorú páchatel' dosahuje použitím násilia a rôznych vyhrážok.
- V prípade obeť cudzinca neznalosť jazyka a prostredia, v ktorom sa vyskytuje a neschopnosť pohybovať sa a žiť v prostredí Slovenskej republiky. Nevie, v ktorej krajine či meste sa nachádza.
- Obeť dostala nepravdivú informáciu o ceste, zamestnaní, životných podmienkach alebo o zaobchádzaní s ňou.
- Obeť nevie, ako získala osobné alebo cestovné doklady alebo s ňou niekto všetko potrebné vybavoval.

- Má falošný alebo pozmenený pas, ktorý jej dal obchodník. Obeť musela niekomu zaplatiť za vybavenie dopravy a dokladov, a preto je dlžná vysoké sumy či naopak neplatila nič. Osobné alebo cestovné doklady po príchode na miesto určenia prevzal niekto iný, napríklad do fiktívnej úschovy.
- Osoba bola inštruovaná o tom, čo má povedať policajtom alebo úradníkom.
- Vynútené klamstvá priateľom alebo rodine o tom, že je v bezpečí, kde sa zdržiava a ako dobre sa jej darí.
- Vynútené klamstvá klientom verejného domu o tom, že sa tam nachádza dobrovoľne a že je spokojná so zárobkom.
- Osoba nepozná podrobnosti kontraktu, ktorý podpísala alebo mu nerozumie, respektíve kontrakt bol napísaný v cudzom jazyku, podmienky kontraktu odporujú zákonom aj bežnej praxi.

Identifikovať potenciálnu obeť môže akýkoľvek subjekt pochádzajúci z prostredia štátnych orgánov, medzinárodných či mimovládnych organizácií, ako aj zo zahraničia. Iniciovať identifikáciu obete môžu teda príslušníci rôznych služieb Policajného zboru, prokuratúry, zamestnanci Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, zamestnanci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, zdravotnícki zamestnanci, zamestnanci Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, terénni sociálni pracovníci, zamestnanci konzulárnych úradov Slovenskej republiky v zahraničí, mimovládne a medzinárodné organizácie pôsobiace na Slovensku alebo v zahraničí, ako aj samotná obeť, resp. jej rodinní príslušníci prostredníctvom Národnej linky pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 (+421 800 800 818).

Aký postup je najvhodnejšie zvoliť pri kontakte s potenciálnou obeťou?

V prvom rade je potreba rozpoznať znaky, ktoré môžu znamenať, že osoba je obeťou. Následne je nutné informovať príslušné orgány na zabezpečenie formálnej identifikácie a poskytnutie ochrany a podpory.

1. Zabezpečte ochranu a základné potreby

Uistite sa, že situácia je bezpečná pre vás aj potenciálnu obeť. Ak tomu tak nie je (napríklad v prípade, že je prítomný vykorisťovateľ, pasák, nadriadený, ktorý počúva alebo hrozí vám alebo potenciálnej obeť), opustite miesto a zavolajte na políciu.

Ponúknite potenciálnej osobe prístrešie, jedlo, niečo na pitie, odpočinok alebo prístup k iným základným potrebám podľa vašich schopností a možností. Ak takéto možnosti nemáte, zavolajte políciu.

2. Uistite sa, či nejde o dieťa

Uistite sa, či potenciálna obeť nie je dieťa, pretože v prípade dieťaťa sú postupy špecifické. Majte na pamäti, že niektorí mladí ľudia pod 18 rokov môžu predstierať, že už dovŕšili plnoletosť. Ak existuje akákoľvek pochybnosť o tom, či je daná osoba dieťa, potom musíte predpokladať, že je dieťaťom a podľa toho potom postupovať. V neskoršom procese identifikácie príslušné orgány zistia správny vek. V prípade, že sa domnievate, že ide o dieťa, ktoré mohlo byť obeťou, kontaktujte orgány, v ktorých kompetencii je zabezpečenie náležitej starostlivosti o dieťa. Tieto orgány obvykle používajú multidisciplinárny prístup, do procesu identifikácie sú zapojení aj lekári a psychológovia. Je dôležité, aby sa dieťa cítilo v bezpečí.

3. Ubezpečte sa, že si rozumiete

Používajte znaky alebo jednoduchú reč, aby ste boli schopní komunikovať dostatočne dobre na to, aby ste vedeli poskytnúť ochranu a uistite sa, či osoba náhodou nie je dieťa. Na to, aby ste sa v identifikácii vedeli posunúť, je nutné, aby potenciálna obeť bola schopná rozumieť jazyku, v ktorom sa spolu rozprávate. Ak je prítomná jazyková bariéra, zabezpečte prekladateľa. Nedovoľte prítomnosť kamarátov alebo kolegov z tej istej skupiny osôb ako je potenciálna obeť, pretože títo môžu byť prepojení na obchodníka.

4. Zabezpečte dôveryhodnosť, vysvetlite, kto ste

Vysvetlite potenciálnej obeti základné informácie o vás vrátane toho, kto ste, pre akú organizáciu pracujete a vysvetlite, čo je cieľom tohto rozhovoru. Vyžiadajte si súhlas na tento rozhovor a zdôraznite, že v každom okamihu rozhovoru vás môže prerušiť alebo požiadať o doplnenie informácií alebo vysvetlenie. Vysvetlite potenciálnej obeti, že o jej identite budete informovať organizácie poskytujúce pomoc a podporu len s jej súhlasom. Požiadajte potenciálnu obeť o možnosť robiť si poznámky a vysvetlite jej, prečo to potrebujete.

Vždy majte na pamäti ľudský prístup a práva tejto osoby, na ktoré má nárok. Postupujte citlivo k potenciálnej obeti, najmä ak hovoríte o sexuálnom zneužívaní.

5. Počúvajte, pozorujte, pýtajte sa

Vašou úlohou je pozorovať potenciálnu obeť a aktívne načúvať, aby ste boli schopný správne vyhodnotiť situáciu, či náhodou pred sebou nemáte obeť. Pokiaľ je možné, zadokumentujte všetky dostupné znaky obchodovania. Niektoré znaky sú viditeľné na pohľad a niektoré zistíte počas rozhovoru. V prípade, že počas rozhovoru zistíte, že osoba môže byť obeťou, ponúknite jej pomoc a ochranu a zabezpečte formálnu identifikáciu orgánmi kompetentnými na zabezpečenie tejto podpory, či už krátkodobej alebo dlhodobej. Informujte túto osobu o ďalšom postupe. Pokiaľ sa necítite dostatočne komfortne v situácii objasňovania ďalšieho postupu v procese ochrany, vysvetlite osobe, že doplňujúce informácie jej budú poskytnuté následne.

6. Vysvetlite postupnosť v procese identifikácie a pomoci

Potenciálna obeť vás môže požiadať o vysvetlenie, čo sa stane, ak bude odkázaná na úrady či organizácie kompetentné na identifikáciu obetí. Ak osoba, s ktorou ste prišli do kontaktu, súhlasí s odkázaním na príslušné kompetentné subjekty národného referenčného mechanizmu vysvetlite jej, že v procese identifikácie bude podrobená rozhovoru so špecialistami na identifikáciu obetí. V prípade, že táto osoba bude identifikovaná, resp. je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stala obeťou, má možnosť na prístup ku komplexnej starostlivosti poskytovanej v rámci programu. V rámci programu je obeti poskytovaná starostlivosť za účelom stabilizácie osoby po prežitej traume, ako aj služby umožňujúce opätovnú integráciu do spoločnosti. Do doby zaradenia osoby do programu, hovoríme o *predpokladanej obeti*, resp. o *potenciálnej obeti*.

7. Prijmite opatrenie

Ak po skončení pohovoru existuje odôvodnená indícia, že ide o obeť, je dobré mať na pamäti:

1. Ak osoba je dieťa, kontaktujte subjekty kompetentné zabezpečiť ochranu a pomoc deťom obetiam – predovšetkým úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a políciu.
2. Ak ide o dospelú osobu a táto osoba súhlasí s odkázaním na subjekty kompetentné na poskytovanie programu, kontaktujte tieto subjekty. Zároveň je možné kontaktovať aj Národnú linku pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 alebo priamo políciu na telefónnom čísle: 158 či elektronicky na icosl@minv.sk.
3. Ak ide o dospelú osobu a nadobudli ste dojem, že môže ísť o obeť, ale obeť nesúhlasí s odkázaním na subjekty kompetentné na poskytovanie programu, poskytnite obeti kontakty na tieto subjekty pre prípad, že si to obeť rozmyslí.

II. INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE BOJA PROTI OBCHODOVANIU S ĽUĎMI - NÁRODNÝ KOORDINAČNÝ MECHANIZMUS

Národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

---

Národným koordinátorom je vysoký vládny predstaviteľ, ktorý reprezentuje Slovenskú republiku v problematike boja proti obchodovaniu s ľuďmi na medzinárodnej úrovni, zastrešuje program a predsedá expertnej skupine, ktorá je jeho iniciatívnym, koordinačným a poradným orgánom.

Národného koordinátora vymenúva a odvoláva minister vnútra Slovenskej republiky.

Funkcia národného koordinátora bola vytvorená na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 668 zo 7. septembra 2005, ktoré bolo prijaté k správe o aktivitách vlády Slovenskej republiky v roku 2005 zameraných na prevenciu a potlačanie obchodovania s ľuďmi.

Úlohy národného koordinátora:

- zastupuje Slovenskú republiku v problematike boja proti obchodovaniu s ľuďmi voči zahraničiu,
- podieľa sa na tvorbe národnej stratégie boja proti obchodovaniu s ľuďmi, resp. národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi,
- vedie medzirezortné rokovania ohľadne zabezpečenia podmienok pre efektívne fungovanie národného referenčného rámca,
- zvoláva a vedie rokovania expertnej skupiny,
- rozhoduje o zaradení/vyradení obete z programu,
- analyzuje efektívnosť fungovania programu a navrhuje zmeny.

Expertná skupina pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

Národný koordinačný mechanizmus pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi bol vytvorený na základe úlohy uloženej Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky vytvoriť takýto mechanizmus, a to Národným akčným plánom boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006 - 2007, schváleným uznesením vlády Slovenskej republiky č. 3 z 11. januára 2006. Na základe tejto úlohy bola vytvorená expertná skupina.

Ide o multidisciplinárnu pracovnú skupinu, ktorá bola zriadená rozkazom ministra vnútra Slovenskej republiky č. 35 z 15. decembra 2006 o ustanovení expertnej skupiny.

Predmetný rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky bol v nasledujúcich rokoch niekoľkokrát aktualizovaný, aj vzhľadom na zmeny v organizačnej štruktúre Ministerstva vnútra Slovenskej či potreby aplikačnej praxe. V súčasnosti je platným a účinným Rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky č. 126/2012 o expertnej skupine pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

Multidisciplinárne pracovné skupiny

Multidisciplinárne pracovné skupiny boli vytvorené na základe úlohy 1.1. c) Národného akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 - 2010, ktorý tvoril súčasť Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010, schváleného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 251 z 23. apríla 2008, a to za účelom plnenia úloh uložených v tomto dokumente.

Formálne boli multidisciplinárne skupiny zriadené rozkazom 2. štátneho tajomníka Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o ustanovení multidisciplinárnych pracovných skupín zameraných na oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Predmetný rozkaz bol neskôr nahradený a zrušený, nakoľko rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky o expertnej skupine pokrýval aj túto oblasť. Konkrétne v bode III. zadefinoval v písmene a) medzi úlohy národného koordinátora aj zriadiť multidisciplinárne pracovné skupiny na riešenie praktických problémov a úloh súvisiacich s bojom proti obchodovaniu s ľuďmi. Ide o pracovné skupiny, ktoré sa schádzajú ad hoc na riešenie konkrétnych problémov, bez potreby ich formálnej úpravy. Prevažne sa skladajú zo zástupcov expertov zastúpených v expertnej skupine či prizvaných odborníkov. Takáto forma sa javí ako efektívnejšia vzhľadom na flexibilitu zvolávania, čím je možné zabezpečiť adekvátne a rýchle riešenie vzniknutej problematickej situácie.

Národný spravodajca pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi alebo ekvivalentný mechanizmus

---

Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality (ďalej len „informačné centrum“) ako zariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi plní okrem gescie programu aj úlohy národného spravodajcu alebo obdobného mechanizmu, čím je zabezpečené plnenie čl. 19 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania s ľuďmi, ktorou sa nahrádza rozhodnutie Rady 2002/629/SVV a medzinárodná spolupráca v rámci Európskej únie.

V súlade s vyššie uvedeným článkom členské štáty mali prijať opatrenia potrebné na ustanovenie národných spravodajcov alebo obdobných mechanizmov.

Medzi úlohy národného spravodajcu patrí:

- vykonávanie posúdenia trendov obchodovania s ľuďmi,
- meranie výsledkov dosiahnutých prostredníctvom opatrení proti obchodovaniu s ľuďmi,
- zhromažďovanie štatistických údajov v úzkej spolupráci s príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti činnými v tejto oblasti,
- podávanie správ.

III. PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBETÍ OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Zákonom č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov boli vytvorené podmienky pre vznik zariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky – informačného centra. Toto zariadenie je zároveň aj gestorom programu, prostredníctvom ktorého Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky za účasti poskytovateľov služieb zabezpečuje pomoc a podporu osobám, u ktorých je odôvodnený záver, že sa stali obeťami.

Program je upravený v internom predpise Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Cieľom programu je okrem iného aj:

- poskytovať obetiam pomoc,
- zabezpečiť ochranu ich základných ľudských práv, slobôd a dôstojnosti,
- motivovať obeť k podávaniu svedeckých výpovedí, ktoré uľahčia činným v trestnom konaní odhaľovanie, stíhanie a usvedčovanie páchateľov.

Obeťou obchodovania s ľuďmi sa na účely nariadenia rozumie:

- občan Slovenskej republiky, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stal obeťou,
- občan členského štátu Európskej únie, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stal obeťou,
- štátny príslušník tretej krajiny, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stal obeťou.

Na základe odôvodneného záveru, že osoba sa stala obeťou, je možnosť zaradenia osoby do programu, ak osoba dobrovoľne preruší kontakt k kriminálnym prostredím a prejaví záujem o vstup do programu. Zaradením potenciálnej resp. predpokladanej obeť do programu, hovoríme o *identifikovanej obeťi*. Začatím trestného konania vo veci obchodovania s ľuďmi podľa § 179 Trestného zákona sa z identifikovanej obeť stáva *formálne identifikovaná obeť*.

Starostlivosť sa môže poskytnúť obeťi v rozsahu nevyhnutnej krízovej starostlivosti, krízovej starostlivosti, reintegrácie alebo integrácie a asistovaného dobrovoľného návratu.

Program pre obeť zahŕňa rôzne služby, ktoré sú obeť poskytované na základe individuálneho plánu pomoci.

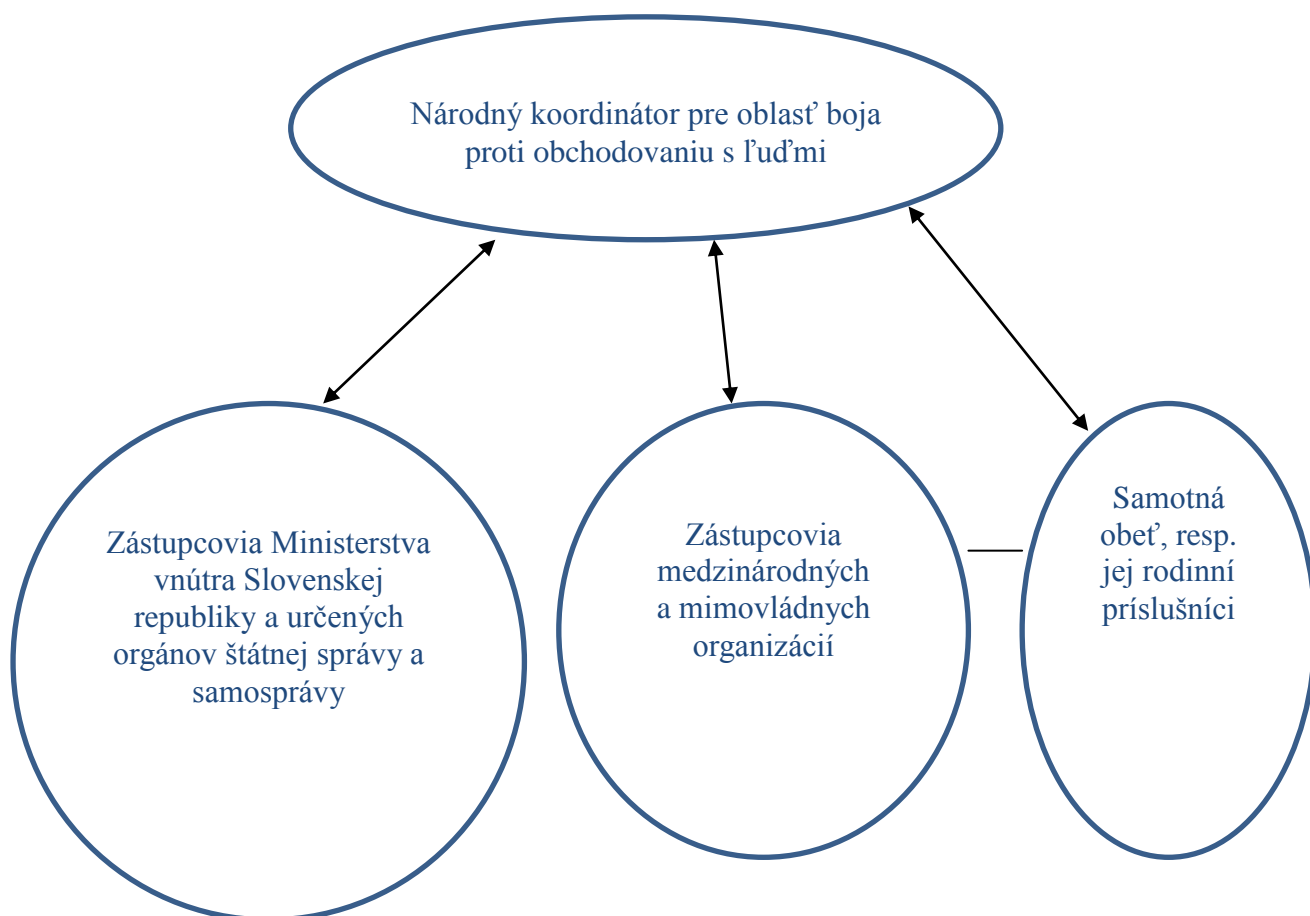
IV. REFERENČNÝ SYSTÉM

V súlade s nariadením upravujúcim realizáciu programu je zabezpečený referenčný systém medzi poskytovateľmi starostlivosti o obeť, ako aj gestorom programu, ktorým je informačné centrum.

Výber poskytovateľov služieb prebieha transparentným verejným obstarávaním v súlade so zákonnou úpravou. Súčasťou podmienok v rámci verejného obstarávania je aj nutnosť odbornosti pre poskytovanie služieb obetiam, ktoré tvoria obsah programu.

Zároveň referenčný systém viažuci sa na mimovládne/medzinárodne organizácie je zabezpečený v rámci rokovaní expertnej skupiny, v ktorej sú aj zástupcovia medzinárodnej organizácie či mimovládnych organizácií, či prostredníctvom ad hoc pracovných stretnutí aj so zástupcami medzinárodnej organizácie a mimovládnych organizácií.

NÁRODNÝ KOORDINAČNÝ MECHANIZMUS

EXPERTNÁ SKUPINA
PRE OBLASŤ BOJA PROTI OBCHODOVANIU S ĽUĎMI

